

**Społeczeństwo II RP
przez pryzmat reportażu**

Maria Pawlak

RE:MEMORY

multimedialne historie lokalne

Etap edukacyjny:

szkoła podstawowa (klasy VII-VIII), szkoła ponadpodstawowa

Czas trwania:

45 minut

Słowa kluczowe, najważniejsze pojęcia, problemy:

bieda, ubóstwo, wielki kryzys, reforma rolna w II RP, przeludnienie na wsi, bezrobocie, problem mieszkaniowy

Zakres tematyczny, główne założenia merytoryczne scenariusza:

zróżnicowanie społeczne II Rzeczypospolitej, problem wykluczenia, nierówności i konfliktów społecznych

Cele:

Uczniowie i uczennice

- poznają reportaże z epoki jako źródło historyczne,
 - zapoznają się ze słabiej obecnymi w sferze publicznej treściami na temat społeczeństwa II RP
 - rozwiną swoje umiejętności pracy z ikonografią jako źródłem z epoki, dowiedzą się gdzie można znaleźć materiały na wolnych licencjach.
-

Metody i środki dydaktyczne, materiały:

teksty źródłowe, duże arkusze papieru, kartki A4, tablica, dostęp do Internetu, dostęp do komputerów

Formy pracy:

np. praca grupowa, w parach, praca z tekstem, praca z telefonem, praca samodzielna

Program realizuje Centrum Edukacji Obywatelskiej. Program wspiera finansowo Fundacja EVZ *Pamięć – Odpowiedzialność – Przyszłość*. Partnerem projektu jest Fundacja Gazety Wyborczej. Niniejszy tekst nie reprezentuje stanowiska Fundacji EVZ. Fundacja EVZ nie ponosi odpowiedzialności za treść powyższego materiału.

Przebieg zajęć

Przygotowania do zajęć we własnym zakresie

W ramach pogłębiania wiedzy o historii lokalnej odszukaj przed zajęciami przedwojenne zdjęcia okolicy oraz przeczytaj artykuł: [Kryzys, sądy, ulica i zagranica. O międzywojennym reportażu](#), a także zapoznaj się z [poniższym materiałem](#). Możesz przygotować materiały prasowe na temat waszego regionu, dostępne w serwisie polona.pl albo w bibliotekach cyfrowych (np. <https://fbc.pionier.net.pl/>). Pamiętaj przy tym, że fotografie, druki ulotne, broszury przedstawiające złe warunki życia w II Rzeczypospolitej są dziś trudniej dostępne niż opracowania „laurkowe”. Wydrukuj zaproponowane materiały ikonograficzne z II RP. Zachęć też uczniów i uczennice, by porozmawiali z rodzinami, sprawdzili w dostępnych im miejscach (biblioteka szkolna lub miejska, archiwum, muzeum, izba pamięci), szukając odpowiedzi na pytania takie jak (w zależności od rodzaju miejscowości):

- Czy w naszej okolicy przed wojną ludzie mieszkali w domach drewnianych czy murowanych?
- Czy budowano bloki, a jeśli tak, to kto w nich mieszkał?
- Czy przed wojną w naszej okolicy chłopci mieli dużo czy mało ziemi?
Czy słyszeliście na ten temat opowieści z rodzinnej historii?

Scenariusz ten najlepiej przeprowadzić jest w sali wyposażonej w komputery, gdyż mogą wystąpić problemy z wyświetlaniem numerów „Ilustrowanego Kuryera Codziennego” na telefonach, a także z ich wydrukiem. Upewnij się, że komputery posiadają zainstalowaną wtyczkę umożliwiającą odczyt popularnego w bibliotekach cyfrowych formatu djvu.

Wstęp (5 minut)

Napisz na tablicy daty z wydarzeniami: **1925 – reforma rolna** oraz **wielki kryzys 1929–1933**. Następnie w ramach wprowadzenia zaznacz, że dziś będziecie zajmowali się zagadnieniami wokół tych tematów. Napisz na środku tablicy słowo „reportaż” – poproś młodzież o jej skojarzenia z tym słowem oraz znane jej tytuły reportaży. Jeżeli jest to dla niej zupełna nowość, przeczytaj definicję reportażu – możesz skorzystać np. z [tego opisu](#). Zwróć uwagę, że reportaże powstawały już 100 lat temu. Dotyczyły bieżących wydarzeń i problemów, a współcześnie mogą być ciekawym źródłem historycznym. Do stworzenia mind-mapy wokół pojęcia „reportaż” możesz wykorzystać prostą aplikację [Mentimeter](#).

Praca w grupach: zadanie 1 (15 minut)

Powiedz grupie, że na dzisiejszych zajęciach będziecie wykorzystywać do poznania II Rzeczypospolitej reportaże, które publikowane były w „Ilustrowanym Kuryerze Codziennym”, największym dzienniku międzywojennej Polski. Przedstaw krótko sylwetkę ich autora: Konrada Wrzosa (możesz skorzystać z informacji dostępnych w Internecie albo ze wstępu do

zbioru *Oko w oko z kryzysem. Reportaż z podróży po Polsce*, Warszawa 1985), Możesz przy tej okazji zapytać uczniów i uczennice o to, jakie ich zdaniem cechy powinien posiadać dobry dziennikarz-reportażysta, a także – jeśli prowadzisz lekcję dla grupy, która uczestniczy/uczestniczyła w projekcie Re:Memory – nawiązać do jej reporterskich doświadczeń.

Podziel uczniów i uczennice w zależności od ich liczby na 4–6 grup, przyporządkuj lub rozdaj każdej po jednym reportażu Wrzosa z przygotowanego zestawu (poniżej). Poproś uczniów i uczennice o zaznaczenie w tekście najważniejszych zagadnień. Następnie niech wypiszą na kartkach główne słowa-klucze, hasła. Rozdaj im arkusze dużego papieru. Ich następnym zadaniem będzie stworzenie mapy myśli, która będzie odnosiła się do tematu ich zdaniem kluczowego w danym reportażu.

Na tablicy możesz zapisać następujące pytania i poprosić młodzież o szukanie na nie odpowiedzi:

- Kto jest głównym bohaterem tekstu (miejsce zamieszkania, wiek, zawód, wykonywana praca)?
- Co jest głównym tematem rozmowy prowadzonej przez dziennikarza?
- W jakim mieście/regionie żyją bohaterowie reportażu?
- Czy i jakimi problemami dzielą się bohaterowie z dziennikarzem?
- Czy dziennikarz formułuje własne opinie na temat problemów, kryzysu, trudnej sytuacji bohaterów?

Praca w grupach: zadanie 2 (15 minut)

W kolejnej części zajęć rozłóż na dowolnej przestrzeni w sali zdjęcia obrazujące II RP (link poniżej) poproś aby uczniowie i uczennice wybrali zdjęcia pasujące ich zdaniem do reportażu, które czytali we wcześniejszym ćwiczeniu. Następnie wypisz na tablicy hasła: **kryzys gospodarczy, reforma rolna, bezrobocie, problem mieszkaniowy**. Zadaniem uczniów będzie wybranie hasła, które reprezentuje ich artykuł oraz krótkie zaprezentowanie jego treści przed klasą z wykorzystaniem materiału graficznego.

Podsumowanie (10 minut)

Pokaż uczniom i uczennicom przedwojenne zdjęcia okolicy (możesz wyświetlić je na rzutniku). W tej części ćwiczenia możesz wykorzystać hasła, które poznali już wcześniej. Poproś, aby chętni podzielili się swoimi rozmowami, poszukiwaniami historii przedwojennych z waszego regionu. Zapisuj je hasłowo w odpowiednich miejscach na tablicy i na bieżąco komentuj, zadając reszcie klasy pytania. Jeśli np. pojawi się informacja o braku ziemi w chłopskiej rodzinie, pytaj młodzież o to, czy jej zdaniem był to powszechny problem w waszej okolicy. Na koniec ukaże się wam jej obraz. Podsumuj zajęcia, wskazując, że ich tematyka wiązała się z wielkimi problemami społecznymi II RP, budzącymi frustrację, konflikty i brak wiary w państwo: brakiem ziemi i próbami dokonania reformy rolnej, a także nierównościami, które szczególnie ostro wydobyl wielki kryzys. Pamiętaj jednak, by zaznaczyć, że Polska przed wojną była zróżnicowana pod wieloma względami – nie wszędzie

były np.: kopalnie i górnicy Ponadto wspomnienia rodzinne nie zawsze będą dotyczyły regionu, w którym dziś mieszkają uczniowie i uczennice.

Na koniec możesz zachęcić do własnych poszukiwań współczesnych i historycznych tematów lokalnych wartych podjęcia. Wspomnij o istnieniu takiego gatunku jak reportaż historyczny i o jego przedstawicielach. Realizując scenariusz już po zakończeniu programu Re:Memory możesz skierować uczniów i uczennice do reportaży stworzonych w jego ramach przez ich rówieśników i rówieśnice.

Materiały źródłowe

- K. Wrzos, [Jak jest na wsi?](#), „Ilustrowany Kurjer Codzienny” z 13 stycznia 1933, str. 1;
- K. Wrzos, [Kryzys pod strzechą chłopca na kresach wschodnich](#), „IKC” z 14 stycznia 1933, str. 1;
- K. Wrzos, [W Zagłębiu wśród przemysłowców i robotników](#), „IKC” z 6 lutego 1933, str.3;
- K. Wrzos, [Zawiercie – miasto bezrobotnych](#), „IKC” z 3 marca 1933, str. 2;
- K. Wrzos, [Łódź – ognisko kryzysu](#), „IKC” z 14 marca 1933, str. 1;
- K. Wrzos, [Podziemia nędzy i zbytku Warszawy](#), „IKC” z 5 maja 1933, str. 3.
- [Galeria fotografii](#) ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Materiały do lektury uzupełniającej

- [Federowanie i biedaszyby](#), jaskolkaslaska.eu, 10.12.2009;
- T. Lachowicz, [Konrad Wrzos. Reporter dwudziestolecia](#), „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej”, t. 31, nr 3–4/1992, s. 180–187.
- W. Melcer, [Historje około Włocławka](#), pierwodruk: „Wiadomości Literackie”, nr 33/1934.
- W. Melcer, [Nocuję w przytułku](#), pierwodruk: „Wiadomości Literackie”, nr 37/1933.
- I. Mrzygłód, [Polska zbędnych](#), „Kultura Liberalna”, nr 519, 2018.
- A. Jarosz-Nojszewska, [Bezrobocie w Polsce w latach 1918–2018](#), „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego. Studia i Prace”, nr 3/2018, s. 101–119.
- J. Paczkowski, [Podróż po Poznaniu](#), pierwodruk: „Wiadomości Literackie”, nr 33/1934.
- [Podjąć wyzwanie! II Rzeczpospolita na drodze do nowoczesności](#), Warszawa 2019.
- W. Witos, [Reforma rolna i jej znaczenie](#), Kraków 1920.
- Z. Zakrzewska, A. Zakrzewski, [Kryzys i modernizacja. Jaka gospodarka w Niepodległej?](#), Sulejówek 2019.
- A. Zaprutko-Janicka, [Sześć milionów głodujących. Jak wyglądało życie zwykłych Polaków w II Rzeczpospolitej?](#), twojahistoria.pl, 1.10.2017.